

Dit is mijn vader – Interview met Ilay den Boer

Door: Moon Saris – TIN in the picture

Foto's: Rene Den Engelsman en Moon Saris

Vanuit alle mogelijke perspectieven

De ster van de piepjonge theatermaker Ilay den Boer rijst snel. Zijn voorstellingenreeks waarin zijn al dan niet joodse familieleden optreden, raakt een gevoelige snaar; twee van de drie worden al volop over de grenzen vertoond. 'Dit is mijn vader', waarin Ilay en zijn niet-joodse vader Gert den Boer elkaar confronteren met hun houding ten opzichte van antisemitisme, speelt in september op het Theaterfestival en staat begin 2011 in onze Blind Date.

Waarover gaat 'Dit is mijn vader' voor jou?

"Dat kan ik niet zeggen zonder het in het perspectief van de reeks te plaatsen.

'Het Beloofde Feest' heet die en hij biedt zes verschillende perspectieven op dezelfde thematiek. In een paar woorden: mijn thuisland Israël en de joodse identiteit. Ik wil iets vertellen over het thuisland, iets waar ik en het publiek niet omheen kunnen. En omdat je dat niet, misschien wel nooit genuanceerd genoeg kunt doen, kon ik het niet kwijt in één voorstelling. Dus heb ik besloten het vanuit zes familieleden te bekijken, zes verschillende blikken, en dat dan zo persoonlijk mogelijk, omdat het kleine, persoonlijke het dichtst bij komt voor iedereen en daarmee het meest universeel is. In 'Eet smakelijk' was dat mijn moeder en ging het over de fase rond mijn puberteit, de bar mitswa, de volwassenwording – ook meteen mijn eerste grote stap als theatermaker. Wie ben ik, hoe sta ik in het leven; dat zijn de dingen die ik in die tijd met mijn moeder heb gedeeld. In het tweede deel, 'Janken en schieten', was dat mijn oma, een ontzettend nationalistische figuur die de tweede wereldoorlog heeft overleefd en van bijna-slachtoffer tot bijna-dader is verworden. Daar oordeel ik niet over, dat is veel te makkelijk. Maar ik vraag me samen met mijn 'vriendin' en het publiek in die voorstelling wel af hoe zij zo'n zestig jaar durende, verwoestende oorlog in Israël kan goedpraten. En ik wil dan ook dat ik en mijn publiek echt ervaren hoe iemand tot die overtuiging komt.

Samen met mijn vader, beroepsacteur, heb ik heel erg gezocht naar de invulling van het deel waarin hij samen met mij centraal staat. We kwamen er al snel op uit dat hij, in de voorstelling, behoorlijk bagatelliseert wat mij in mijn jeugd als joods jongetje

allemaal is overkomen en hoe lijnrecht wij, als personages, tegenover elkaar staan als het over antisemitisme gaat. Mijn vader plaatst op de vloer dingen buiten zichzelf, verklaart vrijwel alles tot ver-van-mijn-bedshow. Hoe kun je zo ver uit elkaar staan op politiek vlak en toch zo ontzettend veel van elkaar houden? Maar dat is niet de kernvraag van de voorstelling. Die is: is de angst die heerst voor dingen, in dit geval antisemitisme, groter dan het ding zelf, dan de werkelijkheid? Is er een dreiging in Israël? Ja, die is er. Maar hebben haar proporties nog te maken met wat er werkelijk aan de hand is, is het niet vooral de voortdurend gevoede angst die het zo erg maakt; houdt de angst voor antisemitisme het antisemitisme in stand? En let op, dit is geen stelling, maar een vraag. Ik doe mijn uiterste best niet te oordelen, dat is mijn taak als kunstenaar. Overigens gaat 'Dit is mijn vader', vooral ook door de input van mijn vader, niet

alleen over joden, maar over de angst voor het andere, de ander, in algemene zin. Heel actueel in onze maatschappij, waar zorgwekkende processen aan de gang zijn. Het is verschrikkelijk hoe wij met elkaar omgaan. Die angst op 4 mei rondom het incident op de Dam zegt zo veel over de angst die ons regeert.”

Stel: ik heb nog nooit een voorstelling van jouw hand gezien. Waaraan herken ik die?

“Ik vertel een persoonlijk verhaal en zet dat zo eerlijk mogelijk neer. Het gaat in de kern altijd over identiteit. Maar let op: er is een groot verschil tussen mij als maker en mij als personage. Ik neem in de voorstelling, dus als personage, extreme standpunten in, die staan tegenover de standpunten van, meestal, mijn familielid. Maar als maker vind ik dat ze allemaal gelijk hebben, omdat ze het allemaal vanuit hun eigen perspectief, vanuit hun eigen ervaringen, vanuit hun eigen identiteit zien. Ik laat mijn vader mijn vader blijven en laat hem mij ook duidelijk maken dat hij zich goed kan voorstellen dat ik bang ben als ik me altijd met enge antisemitische spullen, knipsels, foto's, vlaggen omgeef. Alleen zo komt er nuance in en kan ik het publiek meetrekken in wat er gebeurt. Want dat is nog iets wat mijn voorstellingen gemeen hebben: ik treed in dialoog met het publiek, soms letterlijk, maar ook in de bus tijdens 'Janken en schieten', waar het geacht wordt te gaan zitten en z'n mond dicht te

houden. Ik blijf altijd in het hier en nu en in dialoog met mijn publiek, anders werkt het niet.”

Van waaruit komt jouw noodzaak om theater te maken en hoe vertaalt zich dat in je voorstelling(en)?

“Noem me naïef, maar ik ben er heilig van overtuigd dat kunst, en dus ook theater, de wereld kan veranderen. Niet van vandaag op morgen, maar het kan wel. Neem het NSDM-terrein aan de overkant van het IJ in Amsterdam, dat gebruik ik altijd als metafoor. Twintig jaar geleden wilde je daar echt niet zijn, tussen de criminelen, in die bende. Maar toen kwamen er kunstenaars die er iets in zagen en er iets mee wilden en langzaam maar zeker krabbelde het terrein op. Nu zit MTV er, wordt er volop ontwikkeld en is het een levendig gebied vol prachtige initiatieven; de criminaliteit is verdwenen. Met kunst kunnen we niet morgen vrede bewerkstelligen, maar we kunnen wel kleine stapjes die kant op zetten.

Ik maak theater omdat ik mensen mee wil nemen in alle mogelijke perspectieven. Ik kan geen politiek bedrijven, want ik wil geen compromissen sluiten, maar ik kan wel theater maken. Ik heb het nodig om mijn verhaal te vertellen. Theater kan dingen tonen, dichtbij brengen en vragen stellen. Vooral dat. Kunst kan vragen stellen, moet dat doen. Geen antwoorden geven. Kunst kan nuanceren, kan mensen verleiden zo oordeelloos mogelijk te zijn. Er zijn al instanties genoeg die oordelen, ik krijg ze ook allemaal op bezoek. En ik moet toegeven dat ik het toch wel goed vind als de extreemlinkse anti-Israël-actie naar mijn voorstelling komt, ik denk ‘o jee, dat wordt weer welles-nietes’ en ze dan op hun weblog schrijven dat ze het zo nog nooit hadden bekeken.

Al met al wil ik dat de wereld er door mijn voorstellingen een beetje mooier uit gaat zien en dat mensen met elkaar in dialoog treden in plaats van elkaar afmaken.”

Wat wil jij met het publiek doen?

“Ik heb een grote behoefte daadwerkelijk samen met mensen iets te beleven. Heel vaak zie ik een voorstelling en denk ik: prachtig, maar waarom mag ik er niet met je over praten, waarom sleep je me niet mee? Het publiek vindt die dialoog heel spannend. Dat betekent overigens ook dat het soms geconfronteerd wordt met een realiteit die tot dan toe ver van ze af stond. Ja, je leest er bijna elke dag over in de krant, maar je weet er eigenlijk niet echt iets van, laat staan dat je snapt waar dat zestig jaar durende

conflict over gaat. Ik wil bijvoorbeeld het linksdenkende theaterpubliek dat zo ontzettend oordeelt een ander perspectief voorschotelen. Ik wil dat zij en ik in ‘Janken en Schieten’ ervaren wat het is om in zo’n onmogelijke positie te zitten, bijvoorbeeld. Sterker, ik wil ze medeverantwoordelijk maken. Als je daar geen zin in hebt, ook goed, maar kom dan vooral niet. Als ik ooit het punt bereik dat het publiek na mijn

voorstelling naar buiten loopt en verzucht ‘Ja, ach, pff’ dan moet ik hoognodig in gesprek met mezelf. Mensen mogen boos worden, verdrietig, van alles, het is allemaal even waar. Zolang er maar een nieuwe gedachte ontstaat.

Tot nog toe werkte ik voor 20, 25 mensen tegelijk. Dat is fijn, want je kunt heel dichtbij komen. Maar ik vind het echt geweldig om met ‘Dit is mijn vader’ straks in Bellevue te staan voor 200 mensen. Waarschijnlijk een heel gevarieerd publiek met een behoorlijk gehalte aan blauwspoelingdames die geen idee hebben waar ze naartoe gaan. Of in Blind Date, dat je in – bij wijze van spreken – Zaltbommel voor mensen speelt die zich niet met mijn onderwerp bezighouden en het door mij voorgeschoteld krijgen.

Ik zou voor voetbalverenigingen willen spelen. De belangrijke scènes van ‘Dit is mijn vader’ spelen zich af op voetbal en ik zou het fantastisch vinden de discriminatie die daar nog altijd aanwezig is een beetje aan te pakken door de voorstelling te spelen voor de Mohammeds en de Cohens, tegelijkertijd. Ja, ik merk steeds vaker dat ik op zoek ga naar een andere context dan het theater, dan het festival. Daar speel ik graag

de eerste dertig, veertig speelbeurten, om mijn behoorlijk kwetsbare voorstellingen uit te ontwikkelen in een redelijk beschermde omgeving. Natuurlijk hebben we daarvoor de gevestigde instituten hard nodig. Maar daarna zou het de maatschappij in moeten. Dan pas kun je echt iets betekenen. Dan kunnen

Wilders en de zijnen niet meer zeggen dat we subsidieslurpers zijn, dan blijven we geen kunst maken in onze eigen kringetje, maar geven we echt iets terug aan de mensen die ons meebetalen. Het is onze taak iedereen die het aangaat te proberen te bereiken.”

What’s next?

“Ik vind het hoe dan ook heel belangrijk bezig te blijven me verder te ontwikkelen. Het eerste nieuwe op de agenda is de Week van de Belofte, die in november voor het eerst wordt gehouden, waar ik alle delen van de reeks tot nu toe achter elkaar speel en waaraan in de randprogrammering kunstenaars uit verschillende disciplines meewerken.

Het volgende deel in de reeks ‘Het Belofde Feest’ wordt een kindervoorstelling, gebaseerd op het verhaal van mijn opa, uit het perspectief van en in samenwerking met kinderen uit oorlogsgebieden. Opa was kinderpsycholoog, gevlucht voor de Tweede Wereldoorlog, maar vakmatig nadien volop bezig met de trauma’s van die oorlog in kinderen. Kinderen die ons een tekening schetsen van hun wereld, dat is de bedoeling, maar verder moet ik het nog invullen.

De samenwerking met Lucas de Man en anderen in Stichting Nieuwe Helden wil ik graag verder uitbouwen. Voorstellingen gaan maken, projecten gaan doen in conflictgebieden: Ierland, België, Cyprus, de Balkan, waar door etnische verschillen van alles aan de hand is. Los van theaters, van festivals, met een grote vrachtwagen vol theater- en muziekuitrusting en een kern van goede mensen op pad langs die plekken. Ons een loods in een stad eigen maken, samen met de plaatselijke bevolking. En samen met die niet-profs daadwerkelijk iets teweegbrengen. Groot feest, maar ook een wezenlijke dialoog. Dan gaat het niet over theatervormen, maar over wat je met elkaar communiceert.

En tot slot heb ik een musicaldroom. Ik ben van oudsher een groot musicalfan, maar heb het tijdelijk weggestopt omdat het op de opleiding een vies woord is. Ik vind wel dat musical achterloopt op de ontwikkelingen en dat het qua esthetiek en qua spelwaarde nul is. Maar als je de ontwikkeling uit het theater meeneemt naar de musical, als je de inhoud niet weggooit ten bate van het spektakel en het beeldende, grootse en muzikale van de musical overeind houden – en het dan niet ineens muziektheater noemt – kun je mensen een geweldige avond bezorgen en toch iets zinvol vertellen. Ik wil de PVV-stemmer bereiken, ik wil de wereld veranderen en dan heb ik baat bij zalen waar duizend mensen zitten voor een leuke avond. Ik heb mezelf tien jaar gegeven om in het Circustheater te staan. Of liever: als het aan mij ligt, kijkt over tien jaar iedereen anders naar musical. Dan is er een musical award voor de meest geëngageerde regisseur.”

De vraag die Thibaud Delpout je in de juni-aflevering van In the picture stelde: Waar ligt voor jou de grens tussen het private en het publieke domein?

‘Tja Thibaud, die bestaat niet. De retourvraag die bij mij opkomt is: in hoeverre moet er een grens zijn? Of je nu theater van Hamlet maakt of van je eigen leven, jijzelf zit er altijd in. Dat wil niet zeggen dat ik mijn hele hebben en houden deel. Ik ben ook gewoon Ilay den Boer de mens, met een vriendin, met vrienden, die heel domme dingen kan doen en heel ordinair kan zijn. Maar ik moet het private meenemen in het publieke domein om te bereiken wat ik wil, om het persoonlijke en tegelijk zo universele verhaal te vertellen dat ik wil vertellen.’

Wat/wie is je inspiratie?

“Zo veel... Mijn familie vanwege de verschillende standpunten als inspiratie voor mijn leven. Voor de reeks voorstellingen naast mijn thuisland Israël veel documentaires: ‘Defamation’ van Yoav Shamir en ‘De Fassbinder affaire’, met name de daad van Jules Croiset, voor ‘Dit is mijn vader’, ‘To see if I’m smiling’ van Tamar Yarom voor ‘Eet Smakelijk’, ‘Pizza in Auschwitz’ van Moshe Zimmerman voor ‘Janen en Schieten’. En verder hoe mensen handelen in het Israel-Palestina-conflict, hoe het verleden een rol speelt binnen de huidige joodse politiek en de angst die zo de overhand krijgt op het moment.”

Welke theatermaker volg je zelf?

“Eric de Vroedt, zijn werk gaf mij het inzicht: zo kun je maatschappelijk theater maken. Ook Adelheid Roosen doet dat op een geweldige manier. Maatschappij Discordia/’t Barre Land vanwege hun spel. Willibrord Keessen als regisseur. Bambie, om hoe zij hun engagement vormgeven met voornamelijk hun lichaam. En mensen van mijn eigen generatie, zoals Bas van Rijnsoever, Lucas de Man en de andere collega’s van de Stichting Nieuwe Helden, omdat ze allemaal op hun eigen manier pogen de wereld te veranderen.”

Meest bejubelde/meest bekritiseerde voorstelling van jouw hand?

“Ik weet nog niet hoe het voelt om een slechte recensie te krijgen. Best gek. Alle drie mijn voorstellingen zijn erg goed ontvangen, ‘Dit is mijn vader’ is zelfs in Frankrijk in de landelijke bladen bejubeld. Er zijn natuurlijk altijd mensen die de voorstelling niet goed vinden. Maar de bejubeling betekent weinig voor mij, veel minder in ieder geval dan terug te horen dat ik iemand heb geraakt, dat ik iets in werking heb gezet.”

www.hetbeloofdefeest.nl